

Здалека і зблизька*).

Критичні завваги і рефлексії.

(Продовження).

В Женеві почалася 2. лютря 1932 р. Міжнародня конференція для роззброєння. Ціль її ясна: тривкість Версальського Миру і забезпечення стану посідання Франції та її союзників. Становище Франції таке: Обеззброїти Німеччину, задержати зброєння Франції та її союзників; міжнародні спори повинні вирішувати роземні суди — себто вони повинні рішати, чи щось згідне з точками Версальського Миру (з інтересом Франції та її союзників), чи ні; означити точно поняття „напасника“ (не той хто перший почав війну, тільки хто зломив зобовязання Вер. Миру. Очевидно, що тільки Німеччина може зломити „зобовязання“; Франція та її союзники заінтересовані в його удержанні); кожна держава повинна віддати під команду Союзу Народів частину армій для оборони миру (зобовязатися помагати Франції проти Німеччини); віддати під накази С. Н. частину військових літаків і всю повітряну торговельну флоту, яка повинна би бути з інтернаціоналізована (відібрати німцям їх велику торговельну флоту, щоби вони її не перемінили на воєнну); при тім всім треба мати на увазі, що Союз Народів — це Франція, яка має в ньому найбільші впливи. Женевська конференція може піти двома шляхами: або держави передусім Англія та Італія зобов'язуться до оборони її схід. границь і зах. границь Польщі і Франція зменшить свої зброєння, або таких гарантій не дадуть (особливо що до польських кордонів) і волітимуть, щоби і вони і Франція зброїлися дальше. Це останне найбільш можливе. Іншими словами — Міжнародня конференція для роззброєння, — не має „виглядів“.

Не без гумору виступ Літвінова, який висловився, що одним засобом знесення війни — це... дійсне і загальне роззброєння!! Як він миру бажає! І, мабуть, тому більшовики видали в 1930/31 рр. на зброєння 1.390 міль. рублів золотом (в 1922 р. — тільки 244 міль руб. зол.; — який поступ на протязі десятих літ!) Річний контингент рекрута у них — 800—900 тисяч людей! Військова служба 5 літ. З того в усіх родах зброї 2 роки під крісом, 3 на безречинцевій відпустці; у флоті 3 під крісом, 2 у безречинцевій відпустці. Перед побором — будучі жовніри переходять основну підготовку. Більшовики мають дві армії: постійну регулярну армію і нерегулярну територіяльну. Крім цього

*) В першій часті цього огляду („Дзвони“ ч. 1. 1932 стр. 59—66) про-симо справити оці друк. похибки: стр. 59, 5. стрч. згор. одиниці — має бути десниці; с. 59, 6. стрч. здол. поширення — м. б. пожирання; с. 60, 1. стрч. зд. Бо — м. б. Ви; с. 61, 20. зд. труси — м. б. Прусия; с. 63, 18. зг. Waldlec — м. б. Waldec; с. 63, 20. зг. Tallieres — м. б. Fallieres; с. 63, 20. зд. Desehaull — м. б. Deschanell; с. 64, 15. зг. увійшов з поетичною — м. б. увійшов в історію; с. 65, 5. зд. учасним — м. б. учасниці.

знаменита армія „преторіанів“, відоме Г. П. У. — 150 тисяч люда. Побіч цього кількадесять тисяч військ залізничних, прикордонних і конвоєвих. Загально беручи, підчас миру 1 1/2 мільона (Царська Росія зі всіма територіями, які більшовики стратили — мала пів мільона!) В часі війни більшовики можуть поставити 15 мільонів! Це нічого, правда?!

Один визначний польський публіцист у своїй кореспонденції з Женеви (2. II.) пише:

„Як нині вранці виглядала Женева? Великі привітальні прапори республіки й міста, хлопці і дівчата продають на вулицях „медалі роззброєння“ і в той сам час на мурах розліплено оповістки часописів „бомбардування Нанкіну“! Цей контраст — річ очевидно найбільш суттєва, основна. Звичайно, Союз Народів — не — гіпокритична (облудницька) установа, обчислена на витворювання масової брехні, масової сугестії. Очевидно Союз Народів — не боїться, коли демаскують, присвітлюють і називають по імені одну, другу й третю таку брехню. Але це все в якись межах в межах здібности видержання, пересічного, безкритичного читача часописів. Але святочно відкривати конференцію світового роззброєння в супроводі гуку бомб, під гуркіт танків і літаків — цього було вже надто. Навіть дурень зрозумів, що надто“. („Слово“, Ст. Мацкевич).

І творці цієї „облудницької установи, обчисленої на витворювання масової брехні“ — говорять про „перемогу ідеї справедливости“ (репрезентованої республіканськими американськими банкірами) над ідеєю „грубої сили“ (репрезентованої монархічними пруськими юнкрами) і т. д. і т. д.¹⁾ Вони виступали оборонцями „святости договорів“ і кричали, щоби перед „міжнародний суд“ поставити імператора Вільгельма II-го!!! Дійсно — царство золота і хама — „побідна демократія“! Нагадаймо собі останнє крутіське і баламутне рішення, Ради Союзу Народів! Цеж найбільше джерело недовіря і ворожнечі між народами! Давні союзи — концерни — держав, оперті на воєнних договорах, на мілітарній силі, були куди кращим забезпеченням миру. Вони були також і моральніші. Але це було в епоху монархій, коронованих „тиранів“! Так було колись! І не диво, що великий французький синдикаліст і соціолог Сорель, ворог буржуазії і демократії, який з крайної лівиці (анархізм) перекидався на крайню праву (признання для католицизму і монархії)²⁾ — писав в 1919р. в своїх „Матеріялах до теорії пролетаріату“:

„Перемога Антанти — це триумф демагогічної плітократії (буржуазії, багатів або радше доробкевичів). Чи погром Германії означає кінець феодалної аристократії старої Пруссії, чи кінець ліберальної буржуазії? Я швидше схилився би до думки, що ця друга гіпотеза більш правдоподібна від першої“³⁾.

¹⁾ В. Липинський: „Листи“, 384.

²⁾ „І зовсім не здається, щоби релігії находились в стані, близькому до загиби. Ліберальний протестантизм вмирає тому, що він хотів за всяку ціну звести християнську богословію до рівня цілком раціоналістичних тверджень. Католицизм же придбав на протязі XIX. ст. незвичайну силу тому, що він нічого не хотів відкинути; він находить все більше почву в освічених кругах, які схиляються з раціоналізму, який був колись у такій моді в університетах“. Georges Sorel: „Reflexions sur la violence“. Troisieme edition, стр. 209. Париж 1912.

³⁾ В. Липинський: „Листи“ 34.

(Не помилився Сорель, коли ті слова писав. І не помилявся В. Липинський, коли в 1919 р. почав проповідувати: „Між законом землі й законом капіталу не може бути компромісу. Один з них мусить уступити і загинути“¹⁾).

І ось на наших очах виростає стоптаний рух німецьких хліборобів, рух викликаний перевагою міста, буржуазії та ліберальної демократії, рух близький до отвертого бунту проти республіки, рух понурий, але жилавий і здоровий, як сама міць землі, бо не викликаний штучно пройдисвітами агітаторами, лише зроджений в самих таки селянських серцях і мозках. Цей рух спалахнув мин. року на острові Ругії: громади увійшли між собою в союз і здвигнули символ руху — чорний прапор. Не знати де, в якій хижі повстав понурий гимн німецьких хліборобів:

„Чорна журба в нас, чорний наш хліб

І чорний прапор наш, як нужда хлопів.

Чорне життя в нас, як чорна під плугом земля,

Як чорна смерть наша, як чорний наш гріб.

Ми орем і сієм, трудящий народ,

— А жнива? Для кого, для чого ми жнемо?

Таж те, що зберемо в поті чола,

Заберуть, заграблять у нас“!

Тисячі сіл Північної Німеччини приступимо до союзу „Чорного Прапору“. Його гасло: „забезпечення жнив 1932 року“ з доходів 1931-го без нового задовжування. Уряд Бріннга був приневолений піти цьому рухові на уступки: знижено процентову стопу на всі довги і проголошено частинну мораторію для хліборобів, не знижено мит на сільські продукти і переведено значні звільнення від податків. Ліберальний табор почав панічно накликувати до репресії. Але рух північно-німецьких хліборобів — твердий, здисциплінований, консервативний, а не радикалістичний. В рамках цілості — „боротьби закону землі проти закону капіталу“ — це тільки епізод. „Закінчення самої боротьби ще непередбачно далеко — каже вк-ий („Мета“ ч 3.): аджеж ця боротьба — це суттєвий зміст цілої історичної доби, в яку Європа з хвилюючою швидкістю закінчення світової війни щойно увійшла“.

Значить: входимо в епоху боротьби закону землі з законом капіталу. І наш український хлібороб має в історії тієї боротьби почесне місце: він зумів доказати утопічність теорії диктатури пролетаріяту своїми ділами куди краще, ніж своїми книжками всі теоретики противо-соціалістичної науки.²⁾ Ех, як би не той проклятий кулак — кажуть більшовики!

На жаль, в нас, в Галицько-Волинській Землі — „небільшовицькі більшовики“ — радикали головним чином опираються на хліборобській селянській класі. І тому можна зустріти таку чудасію, що заможніша частина села — це „радикали“. Таж гуцульський „кулак“ — Шекерик — Доників — радикал! І п. Рогуцький.

¹⁾ Там же, 34.

²⁾ „Листи“, 124.

власник сорок моргового господарства також радикал! Яке вовулацтво, яке переміщення хліборобського „тіла“ з таким протилежним йому по змісті — духом, духом Маркса, з духом чужого селу міста! Цікаве, як би себе почували в „Колгоспі“ п. п. Шекерик Доників і Рогуцький. Бо ідеологія радикалів послідовно доведена до кінця — мусить скінчитися на „Колгоспі“ (колективному господарстві)!

Але коли ми вже зупинилися на одній політично-суспільній течії сучасної Німеччини, хліборобах — то задержемося бодай на хвилину на цьому двобої, який розіграється між Гінденбургом і Гітлером дня 13. березня ц. р.; 13 березня — вибори президента Німеччини.

Хто такий Гітлер — щось знаємо. Чого хоче — мабуть, знаємо. Для нас особливо інтересне відношення Гітлера до більшовиків. Знаємо, що він поборює в Німеччині комуністів, але часто чуємо, як за французькою пресою тут і там виривається думка, що Гітлера... фінансують більшовики. Яке його відношення до більшовиків? Невже він бажає з ними союзу, союзу Німеччини з С. С. С. Р.

На ті питання кидає дещо світла одно місце з твору Гітлера п. з. „Mein Kampf“.

„Союз — пише Гітлер — якого метою є не війна, без змісту, без вартости. Тільки для боротьби заключається союз... Не думаю, щоби яканебудь держава заключувала союз в іншій цілі. Або німецько-російський (більшовицький) союз лишиться на папері, тоді він буде без цілі і значіння, або вже само заключення такого договору викличе очевидні наслідки і буде осторогою для світу. Треба бути наївним, щоби думати, що тоді Англія і Франція чекатиме десятиками літ, поки німецько-російський союз не закінчить своєї технічної підготовки до війни. Ні, буря спалахне над Німеччиною зі скорістю блискавки. Сама ідея союзу з Росією — це вказівка найближчої війни, якої вислід був би „загином Німеччини“.

Дальше пояснює Гітлер, що сучасні володарі Росії не здібні до заключення союзу в чесний спосіб, ані до виконання його постанов. Теперішні правителі Росії — каже Гітлер — це звичайні, окривавлені злочинці, це огида людства. Вони покористувалися нагодою трагічного моменту, щоби заволодіти великою державою, знищити жорстоко мільйони його інтелігенції і на протязі десятиох літ правляти як жорстокі тирані. Не треба забувати — продовжує Гітлер, що володарі Росії — це члени народу, який сполучує в собі звірячу жорстокість з незвичайною здібністю брехні і вважає себе покликаним поширити свій кривавий гнет на весь світ. Міжнародне жидівство, яке заволоділо Росією, не може бути союзником Німеччини. Воно намагається накинати Німеччині долю Росії. Союзу не заключається з партнером, якого одиноким інтересом — знищення другого. „Небезпека, яка впала на Росію, загрожує і Німеччині“.

„Плитке міщанство не розуміє — говорить Гітлер — що тут мотором — змагання жидів до запанування над світом“.

„Німеччина — це нині — читаємо дальше — одна з найважливіших боєвих цілей більшовизму... Як же ми зможемо зясувати німецьким робітникам все прокляття більшовизму, коли заключимо союз.

з цією некою стихією? В який спосіб будемо поборювати перед ширшими масами цю доктрину, коли керманічі і представники держави бажають союзу з її представниками“?

„Боротьба зі світовим жидівським більшовизмом вимагає ясної позиції супроти більшовицької Росії. Годі прогнати чорта з допомогою Бельзевуба“!

Здається, що тяжко про ясніше більш вороже відношення до Сов Росії! Може це не так?!

Отой Гітлер — демагог, провідник „мас“, цей „homo novus“, що вплив з низів завдяки війні, революції та зневірі і розпуці німецького громадянства стане до боротьби за фотель президента Німеччини з Гінденбургом. Гінденбург — гарячий монархіст, шляхтич, генерал в старопруському стилі, стилі цісарства! І що за іронія долі! Той старий цісарський маршал — це одиниий, дослівно одиниий, оборонець... республіки, демократії і ваймарської конституції! Він не любить ні демократії, ні республіки, ні ваймарської конституції. Він відноситься до тих „надбань“ повосенної Німеччини лояльно, але службово. Він монархіст взявся за таку невдячну справу як оборона республіки в сучасній Німеччині тільки тому, щоби йому хтось не зробив закиду, що він не виконав супроти Батьківщини якогось обовязку! Скільки у цьому жесті 80-го цісарського генерала величі, скільки саможертви, скільки ж покори!¹⁾ Невже може бути для монархіста міри Гінденбурга більша жертва як оборона республіки, тієї карикатури німецького народу?!

Подібну жертву зі своїх переконань приніс в 1919 р. В. Липинський, коли з горечю в серці від того, що на Україні творила наша республіканська демократія, лишився на становищі посла Української Держави у Відні, щоби рятувати хоч останки горючої хати...

Німецька демократія — від соц. демократів до католицького центру — розбита, пересварена, безсила. 13 літ пройшло від її „перемоги“! І нині вона не має кого післати до боротьби за республіку... Коли б не той старенький генерал, який вже перед війною сидів на емеритурі у Ганновері — боротьба за уряд президента велася б тільки між Гітлером і комуністом Гельманом! Неодин німець скаже про ті часи, коли в Німеччині панував Вільгельм II. „von Gottes Gnaden“, а в поодиноких її державах королі і князі: „O gute, alte Zeit“!

Жах, чистий жах! Подумайте: за тринадцять літ існування німецької республіки тамошня демократія не видала ані одної людини великої міри. Гінденбург — продукт старого порядку.

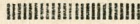
Як же правильно казав В. Липинський, що демократія — це вирівнування по найнижчим і найтемнішим типам. Демократія знає масу, більшість. А кожна маса у своїй більшості — темна і злобна. І вся тайна демократичного правління — зручне вико-

¹⁾ Хай Вас, Читачу, не дивує слово „покора“! Покора, не рабство, покора, не підлезування. Покора — уміння поступитися своїми переконаннями, почуваннями, інтересами перед чимсь вищим, чимсь, що вимагає посвяти.

ристовування цієї темноти і злоби. Тому в демократичних громадянствах все, що робиться, робиться з увагою до темних і злобних „мас“. Перед ідолом „мас“ бють поклони найчесніші люди, іноді навіть проти власного переконання! Якщо знаєте наше громадське життя — скажіть, Читачу, чи не так?! Правда, що так!!

Х.

(Продовження буде).

Х р о н і к а.

„Отверта відповідь польському консерватистові“. Під таким заголовком почала „Мета“ друкувати¹⁾ глибоко продуману відповідь на „List otwarty do ukraińskiego konserwatysty“²⁾ якого автором Др. Ян Бобжинський, син колишнього намісника Галичини і визначного польського історика краківської школи, проф. Михайла Бобжинського. Українська відповідь сягає до самої суті консерватизму, якою є існування цих духовних і етичних національних і універсальних ідей, на яких виросла вся величава і блискуча історія окциденту. Автор української відповіді майстерно розбиває ідола „ягайлонської ідеї“, з якою носяться деякі польські круги як Марко проклятий і виказує всю її нежиттєздатність та шкідливість і для Польщі, і для України, і для консервативної ідеї у східній Європі взагалі. Українська публіцистика не знає покищо кращої критики „ягайлонського міту“. З цієї ягайлонської держави — читаємо там, — яку тепер матеріально поляки бажалиби реставрувати, лишився крім спомину етнічно польський елемент — польська шляхта на Україні. З хвилиною коли почався розвивати український національний рух найновіших часів — перед тією шляхтою „польської культури“ були два шляхи: або станути на службу Україні разом з тими її діячами, які вийшли з народу, створити самостійну і від Польщі і від Москви незалежну українську державу, або прийняти ролю національної „польської меншости“ на Україні, яка „думала би“ про задержання свого „стану посідання“ при допомозі варшавської метрополії. На жаль українська шляхта „польської культури“ в своїй більшості була полонена „ягайлонською ідеєю“ приналежності Руси-України до Польщі, в українському русі не взяла участі, не внесла в нього тих конструктивних, консервативних вартостей західного світогляду, який репрезентувала і Україна в 1917-20 р.р., пішла в провалля жахливої домашньої війни „бідних“ (українців) проти „богатих“ (польської шляхти і „панів“ взагалі). Наслідком цього було поневолення України і винищення польського етнічного елементу між Збручем і Дніпром. На Заході, в Галицько-Волинській Землі історія повернулася

¹⁾ чч.: 2, 3, 4, 5, 6 з ц. р.

²⁾ „Nasza Przyszłość“ за листопад 1931 р.